

Uygulamalı Dilbilim Araştırmalarında Temellendirilmiş Kuram Metodu

Züleyha Ünlü

Özet

Bu makalede, nitel bir araştırma metodu olan temellendirilmiş kuram ele alınmıştır. Öncelikle, temellendirilmiş kuramın ne olduğu üzerinde durulmuş ve araştırmalara yapacağı olası katkılar sıralanmıştır. Bu katkılar değerlendirilirken, uygulamalı dilbilim alanına epistemolojik, kuramsal ve metodolojik açıdan yapabileceği olası katkılar üzerinde durulmuştur. Bunu takiben Temellendirilmiş Kuram Metodunun Türkiye'deki uygulamalı dilbilim çalışmalarında kullanımı üzerine kısa bir alanyazın değerlendirmesi yapılmıştır. Hemen ardından, temellendirilmiş kuramın temel prensipleri sıralanmış ve üç ana temellendirilmiş kuram metodu veri analiz süreçleri açılarından karşılaştırılmıştır. Son olarak, bu üç yaklaşım arasında nasıl seçim yapılacağı üzerine düşünceler belirtilmiştir. Bu kısımda, temellendirilmiş kuramın, uygulamalı dilbilimde kullanımı üzerine öneriler de sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Temellendirilmiş kuram, uygulamalı dilbilim çalışmaları, yabancı dil öğretimi, nitel araştırma desenleri

Temellendirilmiş Kuram Metodu ve Uygulamalı Dilbilim Çalışmalarına Olası Katkıları

Çeşitli araştırmacılar tarafından *gömülü teori* olarak da adlandırılan temellendirilmiş kuram metodu, bir kuram ortaya koymak için sistematik, tekrara dayalı, titiz bir veri toplama ve analiz sürecinden oluşan bir nitel yaklaşım olarak tanımlanır (Glaser, 1978). Daha detaylı bir şekilde, temellendirilmiş kuram metodu sistematik ve döngüsel veri toplama ve veri çözümleme aşamaları aracılığıyla, küçük ölçekli ya da daha kapsamlı ve genellenebilir bir kuram ortaya koymayı amaçlayan tümevarımsal bir yaklaşım olarak da tanımlanabilir (Ünlü, 2017). Bu metodun uygulamalı dilbilim alanıyla ilişkisini kurarken epistemolojik, kuramsal ve metodolojik olmak üzere üç açıdan yaklaşmak, yöntemi anlamamız için gereklidir.

Temellendirilmiş Kuram Metodu ve Uygulamalı Dilbilimde Benimsenen Epistemolojiler

Epistemolojik açıdan bakıldığında Temellendirilmiş Kuram Metodunun (TKM), pozitivist/post-pozitivist, yorumsamacı ve eleştirel felsefi yaklaşımlara sahip olan araştırmalar içinde kullanılabileceği çeşitli araştırmacılar tarafından (Charmaz, 2006; Levers, 2013; Urquart, 2013) belirtilmiştir. Pozitivist ve post-pozitivist araştırma felsefeleri bilgiye nesnel bir pencereden bakar. Pozitivistler için gerçek tektir; ulaşılabilir ve gözlemlenebilir olması gerekmektedir. Post-pozitivist yaklaşımlar ise nesnel olmakla birlikte, eleştirel-gerçekçi bir tutum sergiler. Burada eleştirel-gerçekçilik ile kast edilen şey “açıklık, titizlik, mantıksal gerekçelendirme ve kanıt üzerine odaklanma”dır (Levers, 2013, s. 3). Gerçek tektir; ancak ona tam anlamıyla ulaşmak mümkün değildir. Post-pozitivizmin bu görüşü, kuram oluşturulsa bile onun

Züleyha Ünlü, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, zuleyha.unlu@gop.edu.tr

değişebileceğini ya da yeniden değerlendirilebileceğini iddia eder. Ayrıca, post-pozitivistler, kanıtın pozitivist yaklaşımlardakinin aksine sadece fiziksel olarak gözlemlenen şeyler olmadığı görüşünü benimser (Levers, 2013). Bu felsefelerle çalışan araştırmalar bilgiyi teyit etmek ya da çürütmek için test etmeyi amaçlar (Urquart, 2013).

Pozitivist ve post-pozitivist felsefelerin benimsedikleri görüşler değerlendirildiğinde her ikisinin de Klasik Temellendirilmiş Kuram Metodu ile kullanılmaya uygun olduğu Charmaz (2006) ve Levers (2013) tarafından belirtilmiştir. Bu görüşler eşliğinde Temellendirilmiş Kuram Metodu ile çalışan bir araştırmacı gerçeğin kendisinden ve katılımcılardan bağımsız olarak var olduğunu düşünür. TKM'nin temel prensiplerinden biri olan sürekli karşılaştırma tekniği sayesinde, araştırmacı nesnel bir şekilde veriye yaklaşırken var olan veri yığını içindeki süreklilikleri ortaya çıkarabilecektir ki bu da TKM'nin hedeflediği şey, yani kuramdır (Levers, 2013).

Ayrıca yine Klasik Temellendirilmiş Kuram Metodunun benimsediği ortaya çıkış ve kodlama yaparken veri üzerinde belirli bir düşünceyi/yönelimi *zorlamak* ve verinin kendini anlatmasına izin verilmesi prensipleri de (Glaser, 1978) her iki felsefenin benimsediği gerçeğin bulunması veya gerçeğe yaklaşılması görüşünü de destekleyebilmektedir. Pozitivist/post-pozitivist bir felsefe ile çalışan bir TKM araştırmasının ilerleyen kısımlarında alanyazın taraması yapıldığında, var olan kuramların teyit edilmesi, genişletilmesi, daraltılması veya çürütülmesi de ulaşılan bulguların ışığında mümkün olacaktır.

TKM'nin yorumsamacı felsefi yaklaşımlara uygunluğu da çeşitli araştırmacılar tarafından belirtilmiştir (Charmaz, 2006; Urquart, 2013). Yorumsamacı yaklaşımı benimseyen araştırmalar öznellik ekseninde ilerlemekte ve göreceli gerçekliği benimsemektedir. Bilginin tarihsel, kültürel, bireysel ve benzeri koşullara bağlı olarak oluştuğunu ve dolayısıyla çoklu gerçekliği savunurlar (Benoliel, 1996). Bu yaklaşım, araştırma bulgularının araştırmacının düşünceleri ve tecrübelerinden de etkilendiğini ileri sürer (Denzin ve Lincoln, 2005). Bu felsefeye sahip araştırmalar epistemolojik olarak araştırma konusunu kendi bağlamı içerisinde inceler ve elde edilen verileri bu bağlam ve içerisinde barındırdığı özellikler ışığında yorumlamayı amaçlar (Urquart, 2013).

TKM'nin, yorumsamacı epistemolojiye dayanan şekli Yapılandırıcı Temellendirilmiş Kuram Metodu adı altında açık bir şekilde Charmaz (2006) tarafından ortaya konmuştur. Temellendirilmiş Kuram Metodunun bu makalede ilerleyen bölümlerde açıklanacak olan temel ilkelerine bağlı kalan bu yaklaşımda, araştırmacının veri toplanırken veri ile etkileşime girerek araştırmaya bir yön vermesinin, dolayısıyla da bulguların araştırmacı ve araştırılan arasındaki etkileşim neticesinde doğmasının kaçınılmaz olduğu savunulur.

Temellendirilmiş Kuram Metodunun birlikte kullanılabilmesi üçüncü bir felsefi yaklaşım da eleştirel yaklaşımlardır. Bu tarz bir felsefi duruşa sahip olan araştırmaların başlangıç noktası adalet ve adaletsizliktir (Charmaz, 2016). Charmaz (2005, 2016), adalet ve adaletsizlik kavramlarını kanunla düzenlenmiş süreçler olarak tanımlamakta ve bu kavramların süreçler olarak değerlendirilmesinin eleştirel bir yaklaşım benimseyen araştırmaları yönlendirdiğini belirtmektedir. Charmaz (2016) bu fikirden hareketle kendi önerdiği Yapılandırıcı Temellendirilmiş Kuram Metodunun eleştirel felsefelere sahip araştırmaların toplumsal adalet ve adaletsizlik kavramlarını incelemesi için bir araç olabileceğini belirtir. Ayrıca, Yapılandırıcı Temellendirilmiş

Kuram Metodu benimsediği yansıtıcılık fikri ile de eleştirel felsefeyi benimseyen araştırmaların politik ve kültürel bağlamlarda yürütülebilmesini sağlar. Yapılandırmacı Temellendirilmiş Kuramın, eleştirel felsefenin de benimsediği, pozitivist epistemolojiyi reddetmesi ve disiplinler arası çalışmayı teşvik etmesi de Temellendirilmiş Kuram Metodunun eleştirel yaklaşımlara sahip araştırmalar içinde de kullanılabilceğini gösterir (Charmaz, 2016).

TKM'nin farklı epistemolojilere dayanan araştırmalarda kullanılabilmesi, bu metodun epistemolojik olarak araştırmacının algıları, tecrübeleri ve araştırmaya yaklaşımına göre şekilleneceğine işaret etmektedir (Urquart, 2013; Urquart ve Fernandez, 2016). Bu makalenin eğilimi de Glaser (1999)'in belirttiği gibi Temellendirilmiş Kuram Metodunun herhangi bir veri ya da veri birleşimi üzerinde kullanılabilir, genel bir metod olduğu yönündedir. Uygulamalı dilbilim alanında uzun süredir dünyanın farklı yerlerinde araştırmaları besleyen kültür, yerel söylemler, felsefeler ve bunlara eşlik eden epistemolojileri de ön plana çıkarma çabası vardır. Temellendirilmiş Kuram Metodunun herhangi bir veri ya da veri birleşimi üzerinde kullanılabilir, genel bir metod olması uygulamalı dilbilim alanındaki bu yönelimi destekleyecektir. Uygulamalı dilbilim alanında ilerleyen bölümlerde de göstereceğimiz üzere çok fazla kullanılmayan bu metodun, alanın bu yeni yöneliminde farklı epistemolojilere nasıl eşlik edeceği ise zaman içerisinde ortaya çıkacaktır.

Temellendirilmiş Kuram ve Uygulamalı Dilbilim. Uygulamalı dilbilim alanı toplumsal değişimlerden etkilenen ve bu değişimlerle şekillenen bir alandır (Kramsch, 2015). Böylesi bir kimliğe sahip olan bu alanı bekleyen kuramsal zorluklar, uygulamalı dilbilim ve diğer alanlar arasındaki ilişkinin kurulması (transdiscipliner/disiplinler arası çalışmalar yapılması), toplumsal ve kültürel odaklı yeni bağlamların öne çıkarılması, bu bağlamlara yönelimle birlikte yerel uygulamaları kuramlaştırırken aynı zamanda bunların geçerliliğinin sağlanması ve yerele yönelimle birlikte İngilizcenin yabancı/ikinci dil olarak öğretilmesinin hakimiyeti altında olan uygulamalı dilbilim çalışmalarının çok dilli ve çok kültürlülüğe doğru bir dönüşüm yaşaması olarak sıralanabilir (Kramsch, 2015).

Ayrıca, 21. yüzyılda uygulamalı dilbilim alanında yeni araştırma gündemlerinin belirlenmesi, temel dil öğretimi ve öğreniminin yeni bir dildeki dil gelişiminin incelenmesiyle birlikte bireyin ötesindeki faktörler de göz önünde bulundurularak geliştirilmesi, gelişen ve giderek dijitalleşen dünyada dil öğretimi ve öğrenimi önüne çıkan yeni zorluklar karşısında pratik, yenilikçi ve sürdürülebilir çözümlerin geliştirilmesi ve ikinci dil edinimi ile ilgili koşulların iyileştirilmesini sağlayabilecek bir diyalog platformunun tüm taraflarla oluşturulması beklenmekte ve hedeflenmektedir (Douglas Fir Group, 2016).

Temellendirilmiş Kuram Metodu veri toplama ve analiz ilkeleri aracılığıyla az çalışılmış ya da hiç çalışılmamış alanları öne çıkarmayı hedeflemektedir (Hoda, Noble ve Marshall, 2011). Ayrıca, bu ilkeler ışığında araştırmacının hem elindeki verinin anlattıklarını var olan alanyazını veriye dayatmadan duyabilme becerisi, hem de bu anlatılanların alanyazınla ilişkilerini görebilme becerisi olan *kuramsal duyarlılık* ilkesi uygulamalı dilbilim ve diğer alanlar arasındaki ilişkilerin kurulmasına (transdiscipliner/disiplinler arası çalışmalara) ön ayak olacak ve yeni bağlamları öne çıkaracaktır. Bu TKM ilkeleri alandan beklenen yeni araştırma gündemleri belirlenmesi beklentisini de karşılayabilecektir.

Uygulamalı dilbilim çalışmalarında yerel uygulamaları kuramlaştırırken bunların geçerliliğinin sağlanması şeklinde özetlenen ikinci zorlukla baş etme noktasında da Temellendirilmiş Kuram Metodu araştırmacıya birtakım anahtarlar sunmaktadır. Bu metot, araştırmacının ortaya çıkardığı kuramın başlangıçta sadece kendi bağlamını temsil edeceğini kabul eder (Urquart ve Fernandez, 2016) ve bu yüzden ilk aşamada ortaya konan kurama *kök kuram* adını verir (Glaser, 1978). Kök kurama ulaşıldıktan sonra araştırmacıyı kendi alanındaki mevcut kuramlarla karşılaştırmalar yaparak ve benzer bulguları kendi bulguları ışığında yeniden değerlendirerek kök kuramın kapsamını genişletmeye dolayısıyla da geçerliliği artırmaya teşvik eder. İkinci aşamada ortaya çıkan bu üst düzey kurama ise *biçimlenmiş kuram* adı verilir (Glaser, 1978; Urquart, 2013/2018).

Buraya kadar sıralanan, TKM'nin transdisipliner/disiplinler üstü çalışmaları destekleyen kuramsal duyarlılık ilkesi ve araştırmacıları kök kuramdan biçimlenmiş kurama hareket etmeye teşvik etmesi ilkeleri, yeni zorluklar karşısında pratik, yenilikçi ve sürdürülebilir çözümlerin geliştirilmesi ve ikinci dil ediniminde koşulların iyileştirilmesini sağlayabilecek bir diyalog platformu oluşturulması konularında uygulamalı dilbilim alanını destekleyebilecektir. Bunun sebebi TKM'nin bu beklentilerini karşılamak için alan içi ve alan dışı araştırmacılarla sürekli bir diyalog içinde olunması gerekliliğidir.

İngilizcenin yabancı/ikinci dil olarak öğretilmesinin etkisi altında olan uygulamalı dilbilim çalışmalarının, artık çok dillilik ve çok kültürlülüğe yönelmesi de farklı bağlamlardaki dilbilim çalışmalarını öne çıkarmaktadır (Kramersch, 2015). Türkiye'de son dönemlerde Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi çalışmaları artmıştır. Gelişmekte olan bu alanın uygulamalı dilbilim alanına katacağı yeni veriler, yeni bulgular, yeni kuramlar elbette olacaktır. Temellendirilmiş Kuram Metodu gibi esnek bir metodun alışılmışın dışında özelliklere sahip olan bu veriler üzerinde uygulanmasıyla ortaya çıkacak sonuçlar alanın bu yönelimine katkıda bulunacaktır.

Temellendirilmiş Kuram ve Uygulamalı Dilbilim Metodolojisi.

Temellendirilmiş Kuram Metodunun uygulamalı dilbilim çalışmalarına metodolojik katkısına üç pencereden bakabiliriz: a) Temellendirilmiş Kuramın, farklı desenlere sahip uygulamalı dilbilim çalışmalarında bir veri çözümleme tekniği olarak kullanılması, b) Temellendirilmiş Kuram Metodunun, kuram oluşturmacı bir desnele uygulamalı dilbilim çalışmalarında kullanılması, c) Temellendirilmiş Kuram Metodunun farklı veri toplama yöntemlerine kolaylıkla uygulanabilmesi (Urquart, 2013).

Temellendirilmiş Kuramın uygulamalı dilbilim çalışmalarında bir veri çözümleme tekniği olarak kullanılması mümkündür. Bu noktada, temellendirilmiş kuramın sistematik ve anlaşılır veri çözümleme basamakları sunması bu yaklaşımın en güçlü katkısıdır. Mevcut tüm temellendirilmiş kuram yaklaşımları, verinin toplanması ve analizi noktasında oldukça titiz bir şekilde tasarlanmış aşamalara sahiptir. Bu nitel araştırma yaklaşımında, açık uçlu kodlama, seçici uçlu kodlama ve bazı versiyonlarında kuramsal kodlama olmak üzere her biri detaylı bir şekilde tanımlanmış veri çözümleme basamakları bulunmaktadır. Her basamakta, araştırmacının takip etmesi gereken süreçler ayrıntılı bir şekilde çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur ve her aşama titiz ve detaycı bir yaklaşım sergilemeyi gerektirmektedir (Charmaz, 2006; Glaser ve Strauss, 1967; Glaser, 1978; Hadley, 2017).

Uygulamalı dilbilim gibi insan ve toplumun dil ile olan ilişkisini anlamayı ve yorumlamayı gerektiren bir alanda, nitel verilerin analizi her zaman ön planda olmuştur. Ancak, bu tür desenlerle elde edilen verilerin nasıl analiz edilmesi gerektiği belli bir yaklaşım takip edilse bile genellikle içinden çıkılması güç bir sorundur. Bu noktada, temellendirilmiş kuramın araştırmacılara her aşamada ne yapılması gerektiğini açık ve detaylandırılmış ilkeler halinde sunması uygulamalı dilbilim çalışmalarına hem zaman hem de teknik açıdan büyük kolaylık sağlayabilmektedir. Teknik açıdan sağlanan kolaylığın da ötesinde, araştırmacının her bir adımı büyük bir titizlikle ve detaylı bir şekilde yürütmesinin altını çizerek, Temellendirilmiş Kuram Metodu, uygulamalı dilbilim alanındaki çalışmaların kuramsal olarak sağlam temelleri olan, sistematik, derinlikli ve özgün analizlerden oluşan çalışmalar (Duff, 2012) halinde yürütülme imkânı tanımaktadır.

Bir çözümleme tekniği olarak, temellendirilmiş kuramın başka bir katkısı da temel kriterleri dolayısıyla araştırmacılara toplanan verilerle yoğun bir etkileşim içinde olma imkânı sunmasıdır (Charmaz, 2006). Bu yaklaşımla, araştırmacılar, bu makalenin ilerleyen kısımlarında da açıklanacak olan özellikle sürekli karşılaştırma, eş zamanlı veri toplanması ve analizi ve hatırlatıcı notların tutulması gibi temel kriterler sayesinde veri analizini kapsamlı ve derinlemesine gerçekleştirebileceklerdir. “Dinamik, süreç eksensiz ilerleyen, tahmin edilmesi güç ve sürekli olarak insan etkileşimi ve değerlerinden etkilenen” (Borg, 2004, s. 6) verilerin daha yaygın olduğu uygulamalı dilbilim alanında ise toplanan veriyle ancak böylesine yoğun bir etkileşimi sağlayan yaklaşımların, çalışmaların güvenilirliğini artıracak olması yadsınamaz bir gerçektir.

TKM, bir kuram oluşturmaya desen olarak da bilişim teknolojileri gibi çeşitli alanlarda kullanılmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere TKM çalışma sonunda oluşabilecek kuramları kök kuram ve biçimlenmiş kuram olarak ikiye ayırmaktadır. Sadece verinin geldiği alanı ilgilendiren küçük ölçekli kuramlar kök kuram olarak isimlendirilirken, kapsamı genişletilmiş kuramlar biçimlendirilmiş kuram adını alır (Glaser, 1978; Urquart, 2018). Bu noktada bu metodun ileride açıklanacak olan kuramsal örnekleme ilkesi özellikle önemlidir. Örneğin, orta öğretim düzeyindeki yabancı dil öğrencilerinin motivasyonları üzerinde etkili olan faktörlerin incelendiği bir çalışmanın sonuçları kök kuram olabileceken, bu çalışmanın hem benzer bağlamlarda tekrarlanması hem de ilk öğretim, üniversite, okul öncesi, hayat boyu öğrenme gibi çeşitli bağlamlara genişletilmesi ile ilk çalışmanın bulguları kuramsal örnekleme tekniği ile genişletilecek ve biçimlenmiş kurama ulaşılacaktır.

Temellendirilmiş Kuram Metodunun üçüncü metodolojik katkısı farklı veri toplama yöntemleri ile birlikte kullanılmaya uygun olmasıdır. Sağlık, sosyoloji, bilişim teknolojileri gibi farklı alanlarda TKM genellikle görüşme tekniği içerisinde kullanılmıştır (Urquart, 2013); ancak bu metodun odak gruplar ya da belgeler yoluyla elde edilen veriler üzerinde kullanılması da teşvik edilmektedir (Urquart, 2013). Ayrıca, Urquart (2018) e-posta, internet yazışmaları ve benzeri yöntemlerle elde edilen yazılı ya da görsel yeni verilerden bahsetmiş ve bunların çözümlenmesinde TKM'nin sahip olduğu ilkelerle çok da zorlanmayacağına altını çizmiştir. Bu noktaya doğrudan alakalı olarak, Kramsch (2015)'in işaret ettiği, uygulamalı dilbilim çalışmaları önündeki zorluklardan biri olan çok dilli ve çok kültürlü bağlamlara yönelim, alışılmamış veri toplama yöntemlerini kullanmayı da zorunlu kılabilir. Bu noktada, Urquart (2013)'ün belirttiği gibi dijital ortamlardan önceden kullanılmayan yöntemler kullanılarak elde edilen veriler karşısında TKM hem açıkça belirtilmiş kolay erişilebilir veri çözümleme

teknikleri ile hem de kuramsal örnekleme ilkesi ile uygulamalı dilbilim çalışmalarının bu yeni zorluk karşısında iyi bir konuma geçmesini sağlayacaktır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bunların nasıl olacağı TKM'nin bu alanda daha çok kullanılmasıyla anlaşılacaktır.

Temellendirilmiş Kuram ve Uygulamalı Dilbilim: Genel Bir Değerlendirme. Yukarıda listelenen olası katkılarına rağmen, temellendirilmiş kuram, yaygın olarak kullanıldığı sağlık, sosyoloji ve bilişim teknolojileri gibi alanların aksine, uygulamalı dilbilim alanında dünyada genellikle temsil ve güvensizlik sorunlarıyla karşılaşmıştır (Hadley, 2017, s.4). Temsil noktasında, uygulamalı dilbilim alanında temellendirilmiş kuram, yaygın olarak kullanılmakta olan metodoloji kılavuz kitaplarında (örn., Dörnyei, 2007; Richards, 2003) yeterince üzerinde durulan bir yaklaşım olmamıştır (Hadley, 2017, s.4). Türkiye ekseninde bakıldığında ise bu yaklaşımın temsil açısından çeşitli kollara ayrılan sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. En temelde, tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi bu yaklaşım Türkiye'de de uygulamalı dilbilim çalışmalarında kendine yeterli bir yer bulamamıştır.

Temsil konusunda Türkiye'de karşılaşılan bir diğer sorun ise bu yaklaşımın adlandırılmasında yaşanmaktadır. Var olan birkaç çalışma, ki bunların hepsi doğrudan uygulamalı dilbilim alanında değildir, bu yaklaşımı adlandırmakta birbirinden farklılaşmaktadır. Bazıları (örn. Ilgar ve Ilgar, 2013; Yüce, Eryaman, Şahin ve Koçer, 2014) yaklaşımı *gömülü teori* olarak adlandırmaktadır. Diğer çalışmalarda ise, ki bunlar da uygulamalı dilbilim alanından gelen çalışmalar olmamıştır, yaklaşım *temellendirilmiş kuram* olarak adlandırılmıştır (Doğan, 2015; Özalpman, 2010). Adlandırmadaki bu farklılığın, yaklaşımı kullanmak isteyebilecek özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencileri ve diğer araştırmacılar için bir karmaşa ve yaklaşımla ilgili yol gösterebilecek kaynaklara ulaşmada sorun çıkarması kaçınılmazdır.

Hadley (2017, p.4), uygulamalı dilbilim alanında, nitel bir yaklaşım olan temellendirilmiş kurama sergilenen güvensiz tutumu eleştirmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren uygulamalı dilbilim araştırma yöntemlerinde 'sosyal bir dönüşüm' yaşansa ve nitel araştırmaların sayısı hızla artsa da uluslararası platformda pek çok alanda olduğu gibi uygulamalı dilbilim çalışmalarında da nicel veriler üzerinde daha çok durulmuştur. Türkiye'ye bakıldığında da durum farklı değildir. Genel eğilim nicel verileri merkeze almak şeklinde olmuştur. Alanyazın tarandığında uygulamalı dilbilim ile ortak paydası oldukça geniş olan eğitim alanındaki çalışmaların sıklıkla yaklaşım açısından değerlendirildiğini görebiliriz. Bu çalışmalar arasında en güncel ve en kapsamlı olanı Ozan ve Köse tarafından 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Ozan ve Köse (2014), 2007-2011 yılları arasında eğitim programları ve öğretimi alanında yayınlanan makaleleri incelediklerinde, yayımlanan 380 makalenin, 277'sinin nicel, 40'ının nitel, 23'ünün ise karma desenleri kullandığını bulmuştur. Ozan ve Köse (2014)'nin çalışmasındaki nitel çalışmalar içerisinde, kuram oluşturmayı amaçlayan yaklaşım kullanan makale sayısının sıfır olduğu göz önünde bulundurulursa, temellendirilmiş kuramın hiç kullanılmadığı sonucuna varılacaktır. Doğrudan uygulamalı dilbilim alanında yapılmış çalışmaları değerlendiren tek çalışma ise Yüce ve arkadaşları tarafından 2014'te yapılmıştır. Bu çalışmada, 2000-2012 yılları arasında yapılan 163 doktora tezi incelenmiştir. Araştırma sonuçları 163 doktora çalışmasından 98'inin deneysel ve betimsel tarama gibi nicel yaklaşımlar kullanılarak yapıldığını göstermiştir. Geri kalan 65 çalışmanın, 34'ü nitel, 20'si karma desenleri, 11'i ise alanyazın tarama yaklaşımını kullanmıştır. Nitel

yaklaşımlar içerisinde ise temellendirilmiş kuram ya da gömülü teori metodunun hiçbir doktora tezinde kullanılmadığı görülmüştür (Yüce vd., 2014, s.7).

Uygulamalı dilbilim alanında, temellendirilmiş kuramın Türkiye’de kendine neredeyse hiç yer bulamamış olması Hadley (2017)’in altını çizdiği nitel araştırmaya güvensizlik sorunundan çok daha derin problemlere işaret etmektedir. En temel problem, Türkiye’deki uygulamalı dilbilim çalışmalarının uluslararası platformda gözlenen nitel araştırmaları öne çıkaran paradigma değişimini yeterince takip edemediğidir (Yüce vd., 2014). Bunun da ötesinde, gözlenen bu durum, temellendirilmiş kuramın daha önce çalışılmamış konuları öne çıkarma şeklinde kendini gösteren prensibinin Türkiye’deki uygulamalı dilbilim çalışmalarında çok da benimsenen bir ilke olmadığını göstermektedir. Bu da Türkiye’de uluslararası platformdaki uygulamalı dilbilim alanında öncülük edebilecek çalışmalar yapılmasındaki yetersizliğin sebeplerinden birinin yöntemsel/desensel olduğunu ortaya koyar.

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurularak, bu makale temellendirilmiş kuram metodunu tanıtıp, bu yaklaşım konusunda ortak bir zemin kurmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, makalenin diğer bölümlerinde, farklı temellendirilmiş kuram metotları tanıtıp, her birinin analiz ilkeleri ele alınacaktır. Bu yaklaşımlar arasında nasıl seçim yapılacağı hakkında da çeşitli öneriler sunulacaktır.

Temellendirilmiş Kuram Metodunun Versiyonları

Temellendirilmiş kuramın uygulanmasında üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar Klasik ya da Glaserci Temellendirilmiş Kuram (Glaser,1978), Straussçu Temellendirilmiş Kuram (Corbin ve Strauss, 1990; Strauss ve Corbin, 2008) ve Yapılandırmacı Temellendirilmiş Kuram (Charmaz, 2006)’dır. Bu üç yaklaşım, kodlama süreçleri açısından birbirinden ayrılmaktadır. Bununla birlikte, her temellendirilmiş kuram yaklaşımının sahip olması gereken birtakım temel özellikler bulunmaktadır. Bu prensipler bir sonraki bölümde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Temellendirilmiş Kuramın Temel Prensipleri

Bir sonraki bölümde gösterileceği üzere, temellendirilmiş kuram her ne kadar çeşitli ekollere ayrılmış olsa da tüm ekolleri birleştiren ortak temel prensipleri bulunmaktadır. Bu prensiplere sadık kalmadan yürütülen bir araştırma, genellikle temellendirilmiş kuram olarak kabul görmemektedir. Temellendirilmiş kuramı tanımlayan özellikler olarak adlandırabileceğimiz bu kriterler altı madde olarak sıralanabilir. Bunlar sırasıyla açıklanacaktır:

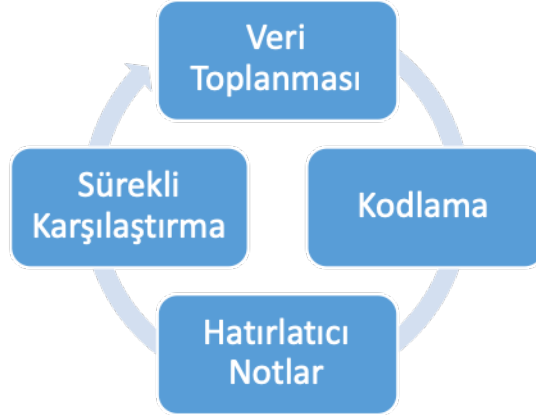
- Araştırmaya başlarken açık bir araştırma sorusu ya da hipotezi yoktur (Hoda vd., 2011).
- Veri analizi öncesinde kapsamlı bir alan yazını taraması yapılmaz (Glaser, 1978); bazı TKM araştırmacıları bağlayıcılığı olmayan alanyazın taramasını buna alternatif olarak önermiştir (Urquart, 2018).
- Veri toplanması ve analizi eş zamanlı olarak yürütülür.
- Sürekli karşılaştırma tekniği kullanılır.
- Hatırlatıcı notlar tutulur.

- Kuramsal duyarlılık ilkesi benimsenir.
- Kuramsal örnekleme yapılır.

Birinci maddede gösterilen araştırma başlangıcında açık bir araştırma sorusu ya da hipotezinin olmaması, araştırmacının sadece genel bir konuyla çalışmaya başlamasını gerektirir (Goulding, 2002; Ünlü, 2017). Bu düzlemde, temellendirilmiş kuram, elde edilecek verinin içeriğinin önceden belirlenmesini gerektirmez; çünkü verinin içeriğinde nelere odaklanılacağını analizler belirleyecektir (Kenny ve Fourie, 2015). Örneğin, ikinci dil öğretiminde öğrencilerin algıları genel bir çalışma konusu olarak bir temellendirilmiş kuram çalışmasının başlangıç noktasını oluşturabilir. Çalışmaya başlarken, genel gözlemler ya da genel öğrenci düşüncelerine odaklanan görüşmelerle ilk veriler elde edilebilir. İlk veriler üzerinde hemen yapılacak analizler, bir sonraki veride araştırmacıya neye odaklanılması gerektiğini gösterecektir.

Temellendirilmiş kuramın ikinci temel prensibi, veri analizi öncesinde kapsamlı bir alan yazını taraması yapılmamasıdır. Bu prensip, araştırmacıların alan yazını kullanarak bir kavramsal çevre oluşturmasının bu metot tarafından teşvik edilmediği anlamına gelmektedir. TKM'nin temel amacı kuram oluşturmak olduğu için, bu metot araştırmacının önceden ortaya konmuş çalışmalardan ya da kuramlardan etkilenmesini istemez. Bu noktada, hiçbir araştırmacının tecrübelerinden ve önceden yaptığı okumalarından arınmış bir şekilde araştırmaya başlayamayacağı gerçeğini göz önünde tutmak gerekmektedir (Heath ve Cowley, 2004). Bu yüzden, araştırmacıların temel olarak dikkat etmeleri gereken husus, daha belirleyici kaynak taramasını analizlerin ilerleyen aşamalarında yapmaları gerektiğidir. Yani detaylı alan yazını taramasını, kuram analitik olarak yeterince genellenebilir olduktan sonra yapmak gerekecektir. Analitik olarak yeterince genellenebilir olmayan bir kuramın alan yazınıyla bağlantılarını görmek oldukça zor olacaktır. Araştırmacı, ortaya çıkardığı kuramın hem kendi alanıyla hem de diğer alanlarla olası bağlantılarını daha detaylı görebilmeye başladığı noktada artık kapsamlı bir alan yazını taraması yapılabilecektir. Alternatif olarak, Urquart (2013) bağlayıcı olmayan tarafsız bir ön alanyazın taramasını da önermiştir. Araştırmacı, örneğin alanyazın taraması beklenen bir doktora öğrencisi, değerlendirme kuruluna sunmak üzere konuyla ilgili bağlayıcı olmayan bir alanyazın taraması yapabilir ve sonradan bulgular ışığında alanyazını daha detaylı şekilde değiştirebilir. Alanyazının TKM'de kullanımına bir örnek vermek ve yukarıda verilen örnekten devam etmek gerekirse, dil öğretiminde öğrenci algıları analizleri neticesinde araştırma konusu öğrencilerin öğretmenleriyle sınıf içi etkileşimlerinde oluşan çatışma algıları ekseninde daralmış olsun. Bu noktaya ulaşıldığında artık farklı bir alanı işaret eden bulgular çıkmıyorsa, araştırmacı sınıf içi söylem, dil sınıflarında söylem, öğretmen-öğrenci sınıf içi etkileşimini kurumsal, cinsiyet, eğitim seviyesi, dil seviyesi, öğrenci-öğretmen profilleri ve iletişim gibi çeşitli açılardan incelemiş olan alanyazına odaklanabilir. Daha tecrübeli bir araştırmacı çatışma üzerine farklı bilimsel alanlarda yürütülmüş çalışmaları da değerlendirecektir (Urquart, 2013). Burada sunulan örnekte, çatışma üzerine psikoloji alanında ya da eğitim psikolojisi alanında yapılmış çalışmalar da incelenebilir. Araştırmacı tüm bunları yaparken kendi bulgularının alanyazınla örtüştüğü noktaları, alanyazını genişlettiği noktaları ve alanyazınla çatıştığı noktaları ve tüm bunların altında yatan sebepleri bulgularına dayanarak açıklamaya çalışmalıdır (Urquart, 2013).

Veri toplanması ve analizinin eş zamanlı yürütülmesi, temellendirilmiş kuramın üçüncü temel prensibidir. Bu da kuramın eş zamanlı olarak atılan veri toplama ve veri analizi adımlarıyla oluşturulacağı anlamına gelmektedir (Glaser, 1978). Yine yukarıdaki örneğimiz üzerinden gidecek olursak, yabancı dil sınıflarında öğrenci algılarını öğrenmek için yürüttüğümüz bir araştırmada, ilk veri setimiz bir orta öğretim kurumundaki on kişilik bir 9. Sınıf öğrenci grubundan toplanmışsa, ikinci bir grupta veri toplamaya geçmeden hemen önce bu veri setinin analizi yapılmalıdır. Şekil 1’de bu prensip görselleştirilmiştir:

Şekil 1. Eş zamanlı veri toplama ve analiz prensibi

Takip edilen temellendirilmiş kuram ekolu ne olursa olsun, bir temellendirilmiş kuram araştırmasında sürekli karşılaştırma tekniğinin muhakkak olması gerekmektedir. Sürekli karşılaştırma tekniği, elde edilen ilk verilerin analizinden itibaren ortaya çıkan kodların hem aynı veri birimi içerisinde hem de aynı veri seti içerisinde oluşan kodlarla tüm analiz süreci boyunca karşılaştırılması ve kıyaslanmasıdır (Charmaz, 2006; Glaser ve Strauss, 1967). Örneğin, yabancı dil öğrencilerinin sınıf içi öğrenci-öğretmen iletişimi algıları üzerine yürüttüğümüz bir çalışmada, on kişilik bir öğrenci grubu ile birebir görüşme yapıldığında, analizi yapılan her görüşme bulguları hem o görüşme içindeki bulgularla karşılaştırılmalı hem de diğer görüşmelerden elde edilen bulgularla karşılaştırılmalıdır.

Dördüncü kriter ise temellendirilmiş kuram çalışmalarında hatırlatıcı notların tutulması gerektiğidir. Bu notların tutulmasının araştırmaya bir katkısı, belirli kod ve kavramlarla ne anlatılmak istenildiği üzerine düşüncelerin kaydedilmesini sağlamalarıdır (Bryman, 2012). Ayrıca, araştırmanın başından itibaren kuramsal fikirlerin bir taslağını yapıp daha somut ve planlı bir kuram gelişimi çizgisinde ilerlemeyi sağlayabilmektedirler (Glaser ve Strauss, 1967). Son olarak, hatırlatıcı notlar kuram geliştirilirken takip edilen düşünce gelişimi sürecinin bir kaydını araştırmacılara sunmaktadır (Bryman, 2012).

Yine bir örnek üzerinden gitmek gerekirse, yabancı dil sınıflarındaki etkileşimde öğrenci-öğretmen çatışmasına yol açan sebeplerle ilgili bulguların olduğu bir analiz sırasında tutulan hatırlatıcı notlarda çeşitli sebeplerin ortaya çıkan çatışmayla neden ilişkilendirildiği açıklanabilir, bu sebeplerin diğer sebeplerle arasındaki ilişkilerle

süreç, boyut, aşama gibi çeşitli noktalardan açıklayıcı notlar tutulabilir. Böylelikle, kuram oluşturmanın son aşamasına gelindiğinde, hem bulgular arasındaki ilişkilerin gelişimi daha açık görülecek hem de bu bulguların yazıya aktarımı daha kolay olacaktır.

Bir diğer TKM ilkesi de kuramsal duyarlılık ilkesinin benimsenmesidir. Kuramsal duyarlılık, araştırmacının elde ettiği verileri sadece tasvir etmesi değil aynı zamanda tüm yönleriyle çözümleme becerisidir. Önündeki veri yığını içerisindeki karmaşa karşısında sakin kalma ve ön yargılarla hareket etmeden veriyle konuşabilme, veriyi kavramsallaştırma, soyut çıkarımlarda bulunma ve çok yönlü düşünebilmedir (Glaser ve Holton, 2004). Kapsamlı alanyazın taraması yapılmadan ya da bağlayıcı olmayan bir alanyazın taraması ile araştırmaya başlanması ilkesi ile yakından ilişkilidir. Yabancı dil sınıflarında öğretmen-öğrenci iletişimde çatışma üzerine yürütülen bir çalışmada araştırmacı veriyi sebep-sonuç, boyut, süreç, aşama, strateji, tür, ihtimal ve benzeri tüm yönlerden değerlendirmeye ve bunu yaparken gerçekten veride olan şeyi bulmaya çalıştığından emin olmalıdır. Veriyi bu yönlerden değerlendirirken, araştırmacı, Glaser (1978)'in önerdiği ve örnekte sıralanan sebep-sonuç, boyut ve süreç gibi, bulgular arasındaki bağları oluşturmakta kullanılan kuramsal şablonlardan faydalanabilir ya da kendi şablonunu da bulguları doğrultusunda oluşturabilir.

Bir diğer önemli TKM ilkesi de kuramsal örneklemedir. Kuramsal örnekleme, eş zamanlı veri toplama ve analizi ilkesi ile yakından ilişkilidir. Araştırmacı, analizini yaptığı verideki bulgular ışığında bir sonraki aşamada nereden, ne tür veri toplayacağına karar verecektir (Glaser ve Holton, 2004). Yine yabancı dil sınıflarında öğretmen-öğrenci iletişimde çatışma üzerine yürütülen bir çalışmada elde edilen bulgulardan bir tanesi okul yönetiminin rolüne işaret ediyorsa, araştırmacı başlangıçta böyle bir planı olmasa bile okul yönetiminin rolünü daha iyi açıklayabilmek için okul yönetimi ile de görüşmeler yapmalıdır. Ayrıca, mevcut bulgularla ilişkisine göre öğretmenlerin bu konuyla ilgili belirttiği fikirleri genişletmek için öğretmenlerle ilave görüşmeler yapması da gerekebilir. Tüm bunlar ulaşılan kuramı destekleyecek sağlam bir delil zinciri oluşturulmasını sağlayacaktır (Urquart, 2018).

Temellendirilmiş Kuram Metotlarında Kodlama Farklılıkları

Tablo 1'de üç temellendirilmiş kuram metodu arasındaki kodlama anlayışları özet halinde gösterilmiştir.

Tablo 1. Temellendirilmiş kuram ekollerinde kodlama

Kodlama Süreçleri	Klasik Temellendirilmiş Kuram	Straussçu Temellendirilmiş Kuram	Yapılandırmacı Temellendirilmiş Kuram
Basamak 1	Bağımsız Kodlama a. Açık Uçlu Kodlama b. Seçici Kodlama	Açık Uçlu Kodlama	Birincil ya da Açık Uçlu Kodlama
Basamak 2	Kuramsal Kodlama	Eksensel Kodlama	Odaklı Kodlama
Basamak 3	-	Seçici Kodlama	-
Basamak 4	-	Koşul Kalıpları	

Klasik (Glaser) Temellendirilmiş Kuram. Klasik (Glaser) temellendirilmiş kuram, Glaser ve Strauss tarafından 1967 yılında birlikte geliştirilmiştir. Sonraki yıllarda ise Glaser ve Strauss arasında analiz ilkeleri arasındaki anlayış farklılıklarından ötürü Strauss, Corbin ile birlikte Straussçu temellendirilmiş kuramı geliştirmiştir. Bu bölümde Klasik (Glaser) temellendirilmiş kuram açıklanacaktır. Klasik temellendirilmiş kuramda 2 temel analiz aşaması vardır. İlk aşama bağımsız kodlama aşamasıdır. Bu aşama da kendi içinde iki alt basamaktan oluşmaktadır. Bunlar açık uçlu kodlama ve seçici kodlama aşamalarıdır. İkinci aşamada ise kuramsal kodlama bulunur.

Bağımsız kodlama aşamasında, araştırmacı elde ettiği veriyi tüm yönleriyle çözümlenmeye odaklandığı için bu aşama bağımsız kodlama olarak adlandırılır. Bağımsız kodlamanın birinci basamağı açık uçlu kodlamadır. Burada, araştırmacı hiçbir sınır koymadan veriyi çözümler. Örneğin temel araştırma konusu, ikinci yabancı dil öğretiminde öğrenci algıları ise, araştırmacı veride bu konuyu anlamaya yardımcı olabilecek her şeyi kod olarak kaydeder. Bu basamağın en sonunda kodları içeriklerine göre önce kavramlar olarak birleştirmeye başlar. Daha sonra, kavramları birleştirip kategoriler altında toplar ve katılımcılar açısından en önemli olduğunu düşündüğü kategoriyi çekirdek kategori olarak seçer. Diğer kategorileri de çekirdek kategori ile olan ilişkilerine ve önemlerine göre analizde tutar ya da dışarıda bırakır. Kod, kavram, kategori şeklinde bir sırada gidilmesinin amacı, bulguları olduğunca soyutlaştırabilmektir; çünkü ancak yeterli soyutlama yapılabildiği zaman nihai kuramın kapsayıcılığı da artmış olacaktır.

Bağımsız kodlamanın ikinci aşaması seçici kodlamadır. Araştırmacı, bu aşamada yeni verileri çözümlerken çekirdek kategorinin içeriği ekseninde düşünür ve yeni veride çekirdek kategoriyi genişletecek ya da çekirdek kategori altındaki bazı kavramları çıkarmamızı sağlayacak verileri arar. Seçici kodlama araştırmacı için artık istikametini daha net gördüğü bir aşamadır. Benzer kodlar tekrarlamaya başladığında, yani analizde doyum noktasına ulaşıldığında, seçici kodlama tamamlanır ve bir sonraki aşamaya geçilir.

Kuramsal kodlama aşamasında ise araştırmacı artık analizleri soyutlama sürecinde son aşamadır. Ulaşılan bulgular arasındaki bağlantıları kurup genellenebilir hipotezler ortaya koymaya çalışır. Glaser (1978) bu aşamada kullanılacak birtakım kodlama şablonları oluşturmuştur. Araştırmacılar, bu şablonlar üzerinden giderek bulgular arasındaki bağlantıları açıklayabilecekleri gibi kendi şablonlarını da oluşturabilirler. Şablonlara, sebep-sonuç şablonu, değişkenler şablonu gibi şablonlar örnek verilebilir.

Straussçu Temellendirilmiş Kuram. Daha önce de belirtildiği gibi Straussçu yaklaşım dört basamaktan oluşmaktadır. Bu basamaklar, açık uçlu kodlama, eksensel kodlama, seçici kodlama ve koşul kalıpları aşamalarıdır.

Straussçu yaklaşımdaki açık uçlu kodlama klasik yaklaşımdaki açık uçlu kodlamaya çok benzemektedir. Bu aşamada araştırmacı veriyi etiketler vererek analiz eder. Bunu takiben, kodlamaları önce kavramlar olarak gruplayıp sonrasında kavramları daha da soyutlaştırarak kategoriler oluşturur. Tüm bunlar yapılırken, sürekli karşılaştırma tekniği etkin olarak kullanılır. Aşamanın sonuna gelindiğinde, kategoriler sıklık, yoğunluk, derece, süre ya da veri içerisinde gözlemlenen diğer açılardan da değerlendirilir (Corbin ve Strauss, 1990).

Eksensel kodlama aşamasına gelindiğinde, araştırmacı kategoriler arasındaki bağlantıları pekiştirmeyi hedefler. Bunu yaparken, çekimleme modelini kullanır ve bulgular içerisindeki sebepsel, bağlamsal, müdahale eden koşullar, eylem/iletişim stratejileri ve sonuçlara dayalı ilişkilere odaklanır.

Üçüncü aşama olan seçici kodlama basamağında, çekirdek kategori seçilir. Bu aşamada tamamlanması gereken beş temel görev bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla, a) bir hikâye örgüsünün oluşturulması, b) kategoriler arasındaki hiyerarşinin belirlenmesi, c) kategorilerin boyutsal olarak birbirine bağlanması, d) bulguların veri üzerinden sağlamlasının yapılması ve e) içinde boşluklar bulunan verilere yeni örneklemeler olarak, boşlukların doldurulması ve bulgunun sağlamlştırılmasıdır (Corbin ve Strauss, 1990).

Koşul kalıpları aşamasında ise, araştırmacı artık araştırma konusunun belirleyici koşullarının ve sonuçlarının derinliğini belirler (Corbin ve Strauss, 1990, s. 158).

Yapılandırıcı Temellendirilmiş Kuram. Yapılandırıcı yaklaşım birincil ya da açık uçlu kodlama ve odaklı kodlama olarak iki aşamadan oluşmaktadır. Birincil (açık uçlu) kodlama aşaması, derinlemesine yapılmış görüşme metodundan elde edilmiş veriler üzerine odaklanır. Bu süreçte, görüşmeden elde edilen veriye iki ana soru sorulur:

- Görüşülen kişiler için en temel sorun nedir?
- Katılımcılar en temel sorunları nasıl çözmektedirler?

Bu sorularla gerçekleştirilen analiz ile araştırmacı katılımcıların eylemlerini ve olası kuramsal ipuçlarını yakalamayı amaçlar (Charmaz, 2006).

Odaklı kodlama aşamasına gelindiğinde, araştırmacı bu defa birinci basamakta ortaya çıkarılan ve elde edilen yeni verilerde de tekrarlayan kodlar üzerine odaklanır. Tekrarlayan kodlar gruplanarak bu defa doğrudan kategoriler oluşturulur. Analiz bittiğinde, araştırmacı bulguları açıklamalar şeklinde değil de yoruma dayalı bir hikâye olarak sunar (Charmaz, 2006).

En İyi Yaklaşımın Seçilmesi

Bu makalede, üç temellendirilmiş kuram yaklaşımı ele alınmış ve bunlar arasındaki analiz farklılıkları gösterilmiştir. Çeşitli araştırmacılar, Glaserci ve Straussçu temellendirilmiş kuram arasındaki asıl farklılığın veriye karşı sergiledikleri özne/nesnel (Glaserci temellendirilmiş kuram) ve pragmatist/görelilik (Straussçu yaklaşım) anlayışlardan kaynaklandığını belirtir (Warburton, 2005). Ancak, farklı akademisyenler, üç temellendirilmiş kuram yaklaşımı arasındaki farkın bilgiye yaklaşımlarından yani epistemolojik kaygılarından ziyade mekanik bir farklılık olduğunu iddia etmişlerdir (Walker ve Myric, 2006). Bu makale, üç yaklaşım arasındaki temel farklılığın mekanik olduğunu iddia eden görüşü benimsemekle birlikte Glaserci ya da Klasik temellendirilmiş kuram yaklaşımına daha yakındır. Bu yakınlığın temel sebebi, takip edilen aşamaların Glaserci yaklaşımında daha anlaşılır bir şekilde tanımlanmış olmasıdır. Ayrıca, temellendirilmiş kuram metodu alanyazınına bakıldığı zaman, üç yaklaşımın (ve diğer uyarlamaların) hangisinin gerçek temellendirilmiş kuram olduğu üzerine çok fazla tartışma yapıldığı görülecektir. Halbuki, mekanik farklılıklardan ziyade ortaya

konulacak kurama ve kuramın katkılarına odaklanması daha verimli olacaktır (Urquart, 2012). Hangi yaklaşımla çalışılacağına karar verilirken yürütülen araştırmaya özgü ihtiyaçların göz önünde bulundurulması da en faydalı yaklaşımın bulunmasını sağlayacaktır. Ayrıca, araştırmacının kendi yeteneklerinin ve araştırma becerilerinin farkında olması da en uygun yaklaşımın seçilmesini sağlayacaktır.

Türkiye bağlamında bakıldığında, uygulamalı dilbilim çalışmaları, temellendirilmiş kuram metodu için zengin bir alandır. Sosyal, politik, ekonomik ve kültürel değişimlerden ve özelliklerden sürekli etkilenen ve değişen bu alanda temellendirilmiş kuram ile çalışılması kapsamı ve güvenilirliği yüksek çalışmaların ortaya konulmasını sağlayabileceği gibi Türkiye’de nitel desenli çalışmaların da hak ettiği saygınlığı kazanmasına zemin hazırlayacaktır. Ayrıca, makalenin giriş kısmında da kısaca özetlenen uygulamalı dilbilim alanında uluslararası alandaki yönelimler dikkate alındığında, temellendirilmiş kuram yaklaşımının Türkiye’de uygulamalı dilbilim alanında kullanımı ile ilgili aşağıdaki öneriler yapılabilir:

- Uygulamalı dilbilim alanında temellendirilmiş kuram araştırmaları üzerine ulusal bir çalışma grubu oluşturulabilir. Böylece, Türkiye’de bu alanda ve bu yöntemle çalışan kişiler arasında etkileşim sağlayan bir platform oluşturulabileceği gibi, bu alandaki nitel desenli (özellikle de temellendirilmiş kuram desenli) global trendlerin daha sistematik takibi sağlanabilecektir. Ayrıca, uygulamalı dilbilim çalışmalarını bekleyen zorluklardan biri olan yerel uygulamaları kuramsallaştırırken geçerliliğini de sağlama ihtiyacı karşılanacaktır. Yerel bir bağlamda kullanılan TKM, yeni epistemolojiler, yeni araştırma gündemleri arayışında olan uygulamalı dilbilim çalışmalarına bu şekilde katkıda bulunabilecektir.
- Türkiye’de dil eğitim politikaları, mülteciler ve dil eğitimi (özellikle Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi), dünyada değişen dil eğitimi trendleri ve bunun Türkiye’deki yansımaları ve dil eğitiminde değişen bağlam anlayışı gibi çalışma alanları temellendirilmiş kuram açısından verimli olabilecek alanlardır. Bu yeni bağlamlar, İngilizcenin yabancı/ikinci dil olarak öğretilmesinin hakimiyeti altında olan uygulamalı dilbilim alanında yeni yollar açacaktır. Keşfedilmemiş keşfetme, farklı yollara gitme eğilimindeki TKM ise sahip olduğu analiz ilkeleri ile bu zorlu yolda sistematik bir şekilde rehberlik yapacak ve yeni araştırma gündemleri belirlenmesine katkıda bulunacaktır.
- Uygulamalı dilbilim alanında yüksek lisans ve doktora tezlerinde bu yaklaşımı kullanan ve alandan beklenen transdisipliner/disiplinler arası yürütülen çalışmaların yapılması sağlanabilir. Bu hem TKM’nin bir metot olarak farklı alanlara yayılması için önemlidir; hem de uygulamalı dilbilimin değişen ihtiyaçlarına yeni çözümler getirilebilmesi demektir. Böylece bu yaklaşımı iyi bilen ve tez çalışmalarına ileride temellendirilmiş kuram açısından da danışmanlık yapmaya yeterli akademisyenlerin yetiştirilmesi sağlanacaktır.

Sonuç

Bu makalede, nitel bir araştırma deseni olan temellendirilmiş kuram ele alınmıştır. Öncelikle, temellendirilmiş kuramın tanımlaması yapılmış ve araştırmalara, özellikle de uygulamalı dilbilim çalışmalarına olası katkıları epistemolojik, teorik ve metodolojik açılardan detaylandırılmıştır. Bunu takiben, temellendirilmiş kuramın temel prensipleri

sıralanmış ve üç temellendirilmiş kuram yaklaşımı veri analiz süreçleri açılarından karşılaştırılmıştır. Son bölümde, bu üç yaklaşım arasında nasıl seçim yapılacağı üzerine düşünceler belirtilmiştir. Bu kısımda Türkiye bağlamında, temellendirilmiş kuramın uygulamalı dilbilimde kullanımı üzerine tavsiyelerde bulunulmuştur. Çeşitli açılardan değerlendirmesi yapılan TKM, uygulamalı dilbilim çalışmalarına gerek Türkiye’de gerek uluslararası platformda şüphesiz çok fazla katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

- Benoliel, J. Q. (1996). Grounded theory and nursing knowledge. *Qualitative Health Research*, 6(3), 406–428.
- Borg, S. 2004. Research in the lives of TESOL professionals. *IATEFL Issues*, (February- March), 6–7.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. United States: Oxford University Press.
- Charmaz, K. (2005). Grounded theory in the 21st century: A qualitative method for advancing social justice research. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (3rd ed., 507-535). Thousand Oaks, CA: SAGE
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Sage Publications.
- Charmaz, K. (2016). The power of constructivist grounded theory for critical inquiry. *Qualitative Inquiry*, 23(1), 4–45.
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, 13(1), 3-21.
- Duff, P., & Early, M. (1996). Problematic classroom research across sociopolitical contexts. In S. Gass & J. Schachter (Eds.), *Second language classroom research: Issues and opportunities* (1-30). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Duff, P. (2012). *Case study research in applied linguistics*. New York: Routledge.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N. Denzin, & Y. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 1-32). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Doğan, İ. (2015). *Temellendirilmiş kuram yaklaşımı ile bir gençlik mekânının (Pub) ilişkisel sorgusu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Douglas Fir Group. (2016). A transdisciplinary framework for SLA in a multilingual world. *The Modern Language Journal*, 100(1), 19-47.
- Dörnyei, Z. (2007). *Research methods in applied linguistics: Quantitative, qualitative, and mixed methodologies*. Oxford University Press.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory*. Chicago: Aldine.
- Glaser, B. G. (1978). *Theoretical sensitivity*. Mill Valley, CA: The Sociology Press.
- Glaser B.G (1999). The future of grounded theory. *Qualitative Health Research*, 9(6), 836–845.
- Glaser, B. G., & Holton, J. (2004). Remodeling grounded theory. In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 5 (2).
- Goulding, C. (2002). *Grounded theory: A practical guide for management, business and market researchers*. London: Sage.

- Hadley, G. (2017). *Grounded theory in applied linguistics research: A practical guide*. Routledge.
- Heath, H., & Cowley, S. (2004). Developing a grounded theory approach: a comparison of Glaser and Strauss. *International Journal of Nursing Studies*, 41(2), 141-150.
- Hernandez, C. A. (2009). Theoretical coding in grounded theory methodology. *Grounded Theory Review*, 8(3).
<http://groundedtheoryreview.com/2009/11/30/theoretical-coding-in-grounded-theory-methodology/> adresinden elde edildi.
- Hoda, R. (2011). *Self-Organizing agile teams: A grounded theory*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Victoria University of Wellington: New Zealand.
- Hoda, R., Noble, J., & Marshall, S. (2011). Developing a grounded theory to explain the practices of self-organizing Agile teams. *Empirical Software Engineering*, 17 (6), 609-639.
- Ilgar, M. Z., & Ilgar, S. C. (2013). Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (Temellendirilmiş Kuram). Erişim Tarihi: 14.09.2018, Erişim Linki: http://www.izu.edu.tr/Assets/Content/File/Enstitu_Sekreterligi/2013_Guz_Donemi_M_Zeki_ilgar_ve_Semra_Cosgun_ilgar.pdf
- Kramsch, C. (2015). Applied linguistics: A theory of the practice. *Applied linguistics*, 36(4), 454-465.
- Kenny, M., & Fourie, R. (2015). Contrasting classic, Straussian, and constructivist Grounded Theory: Methodological and philosophical conflicts. *The Qualitative Report*, 20(8), 1270-1289.
- Levers, M. J. D. (2013). Philosophical paradigms, grounded theory, and perspectives on emergence. *Sage Open*, 3(4), 1-6.
- Özalpman, D. (2010). Bir temellendirilmiş kuram denemesi: Politik amaçla marka seçen tüketici yönetimi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(39), 119-135.
- Ozan, C., & Köse, E. (2014). Eğitim programları ve öğretim alanındaki araştırma eğilimleri. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 116-136.
- Richards, K. (2003). *Qualitative inquiry in TESOL*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Strauss, A., & Corbin, J. (2008). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage.
- Urquhart, C. (2013). *Grounded theory for qualitative research: A practical guide*. Londra: Sage.
- Urquhart, C. (2018). *Nitel araştırmalar için temellendirilmiş kuram uygulama rehberi*. (Z. Ünlü ve E. Külekçi, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık. (İlk baskı. 2013).
- Urquhart, C., & Fernandez, W. (2016). Using grounded theory method in information systems: the researcher as blank slate and other myths. *In Enacting Research Methods in Information Systems:1* (129-156). Palgrave Macmillan, Cham.
- Ünlü, Z. (2017). Designing grounded theory research: Challenges And Possible Solutions. *Elt Research*, 34-37.
- Yüce, K., Eryaman, M. Y., Şahin, A., & Koçer, Ö. (2014). Sosyal bilimlerde paradigma dönüşümü ve Türkiye’de uygulamalı dilbilimi alanında nitel araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 39 (171), 1-12.
- Walker, D., & Myrick, F. (2006). Grounded theory: An exploration of process and procedure. *Qualitative Health Research*, 16, 547-559.
- Warburton, W.I. (2005). What are grounded theories made of? At 2005 University of Southampton LASS Faculty Post-graduate Research Conference 2005 University of

Grounded Theory Method in Applied Linguistics

Abstract

This article focuses on grounded theory method as a qualitative research method. The article first details what a grounded theory is and how a grounded theory method could contribute to research in applied linguistics. While assessing these potential contributions of the method, the article highlights the epistemological, theoretical and methodological contributions of grounded theory method to applied linguistics. The article, then, presents a brief literature review on the use of grounded theory method in applied linguistics studies in Turkey. Additionally, basic principles of grounded theory method are listed and the three main schools of grounded theory are compared and contrasted in terms of their data analysis procedures. Finally, the article offers recommendations on how to choose the most suitable approach among the three schools of grounded theory method and how grounded theory method could be used in applied linguistics studies. .

Keywords: Grounded theory, applied linguistics studies, foreign language education, qualitative research designs